

Professori Jukka Kekkonen esitelmöi 13.9.2017 Suomen Sotahistoriallisen Seuran järjestämässä ”Espanjan Sisällissota-miniseminaarissa”

(Oheinen teksti sisältää Professori Kekkonen esitelmässään käsittelemiä teemoja)

Kun aseet puhuvat Poliittinen väkivalta Espanjan ja Suomen sisällissodissa (Art House 2016, 507 s)

Espanjan ja Suomen sisällissotia ja niiden jälkiselvittelyä ja kulttuurisia vaikutuksia analysoiva laaja tutkimukseni on äärimmilleen tiivistäen sanottuna traktaatti (tutkielma) poliittisesta väkivallasta: mitkä tekijät synnyttävät poliittista väkivaltaa ja mitkä tekijät sitä tutkimustiedon mukaan hillitsevät. Mutta tutkimus on myös paljon muuta: se sisältää analyysiä muistamisen politiikan noususta ja sen syistä huipentuu tutkimuksen, akateemisen vapauden ja demokratian välisten yhteyksien pohtimiseen.

Tutkimuksessani verrataan systemaattisesti Suomen (1918) ja Espanjan (1936-1939) sisällissotien kokemuksia ja kulttuurisia jälkiseuraamuksia. Pienen pohjoisen maan, Suomen, traaginen sisällissota tunnetaan heikosti kansainvälisillä areenoilla. Espanjan sisällissota oli Euroopan politiikan keskiössä 1930-luvun lopulla ja sitä on usein pidetty eräänlaisena maailmansodan esinäytöksenä. Espanjan tapahtumat tunnetaan paremmin ja niitä on tutkittu laajasti. Aukkoja kuitenkin löytyy edelleenkin myös Espanjan sisällissodan tutkimuksesta siitä puhumattakaan, että vertaileva tutkimus avaa uusia näköaloja sisällissotien ilmiöihin. Tähän seikkaan on kiinnitetty huomiota muun muassa Espanjan sisällissodan tutkimuksen loistavan monumentin, Paul Prestonin *The Spanish Holocaust* (2012) teoksen arviointien yhteydessä.

Systemaattista ja syväluotaa vertailua Espanjan ja Suomen konfliktien välillä ei ole kuitenkaan aikeisemmin tehty sen enempää historian tutkimuksen kuin yhteiskuntatutkimuksen (politologia, sosiologia oikeustiede). Nyt on (Jukka Kekkonen: *Kun aseet puhuvat Poliittinen väkivalta Espanjan ja Suomen sisällissodissa*, Art House 2016. 507 s.), ja se on vaatinut valtavan työmäärän.

Aikaisemmassa tutkimuksessa (mm. Stanley Payne, Julian Casanova) on usein viitattu nyt tutkimuksen kohteena olleiden maiden sisällissotien erääseen yhteiseen piirteeseen; väkilukuun suhteutettuna poikkeuksellisen korkeaan uhrimäärään. Myös eräisiin muihin sisällissodan kysymyksiin kuten sodan eri osapuolten ideologioihin ja niiden kansainvälisiin yhteyksiin on kiinnitetty huomiota.

Vertaileva tutkimus yksityiskohtaisemmalla ja laajalla systemaattisella ulottuvuudella sen sijaan puuttuu. Se on mitä ilmeisimmin seurausta paitsi siitä, että Suomen sisällissotaa ei tunneta myös kenties siitä, että nimenomaan historian tutkijoiden keskuudessa vertailujen mahdollisuuksiin ja relevanssiin suhtaudutaan usein skeptisesti toisin kuin esimerkiksi historiallisen sosiologian ja vertailevan politiikan (comparative politics) tutkijoiden piirissä.

Oma näkemykseni vertailevan tutkimuksen avaamista mahdollisuuksista tuottaa uutta tietoa ja avata uusia näkökulmia sisällissotien ilmiöiden ymmärtämiseen on erityisen optimistinen. Vertailevan tutkimuksen voima on, kuten kaikessa muussakin tutkimuksessa on asian laita, sidoksissa tutkimuksen kysymyksenasetteluun ja laajemmin sen metodologiaan.

Periaatteellisia esteitä vertailujen hyödyntämiselle ei ole yleensä ole. Nimenomaan Suomen ja Espanjan vertailu avaa tutkimukselle poikkeuksellisen antoisia näkymiä. Molemmat sisällissodat olivat totaalisia kansan kahtia jakaneita konflikteja. Niiden ytimessä oli se, kenellä on valta ja kuka tulee sitä käyttämään tulevaisuudessa. Tutkimukseni paljastaa sekä odotettuja että yllättäviä eroja ja yhtäläisyyksiä (tai täsmällisemmin: paralleelisuuksia) maiden kokemuksissa.

Historiallisen vertailun metodologiassa lokalisoidaan aluksi keskeiset erot ja yhtäläisyyden maiden kokemusten ja eri ilmiöiden välillä ja sen jälkeen pohditaan niiden taustasyitä. Vahva kontekstualisoiva ote leimaa tutkimusta. Syvälinen vertaileva tutkimus on erityisen vaikeaa, koska se edellyttää tutkittavien maiden historian, yhteiskunnan ja kulttuurin syvällistä tuntemusta.

Lisäksi maiden historialliset kokemukset pitää sijoittaa oma aikansa poliittiseen arkkitehtuurin ja koko kansainvälisen poliittisen järjestelmän tilanteeseen. Ensimmäinen maailmasota hajotti kolme suurta imperiumia ja synnytti niiden raunioille uusia kansallisvaltiota. Lisäksi ulkovallat puuttuivat molemmissa tapauksissa konflikteihin tukien jompaakumpaa osapuolta, eikä unohtaa voi myöskään kansainvälisen yhteisön ja yleisön reaktioita.

Tässä tapauksessa molemmat sisällissodat sijoittuvat Euroopan historiassa poikkeuksellisen väkivaltaiseen ajanjaksoon (1914-1949). Maailmasotien välistä ajanjaksoa leimasi leimasi vahva paine demokraattisia regiimejä ja oikeusvaltiota kohtaan. Demokratia murentui miltei kaikkialla Euroopassa maailmansotien välisenä aikana ja se koko kovia kolhuja sielläkin, missä pyrkimykset diktatuuriin saatiin torjuttua. Suomi kuului niihin valtioihin, joissa radikaalin oikeiston suunnitelmat onnistuttiin torjumaan. Kuitenkin äärivasemmiston toiminta kiellettiin ja 1920- ja 1930-lukuja leimasivat oikeusvaltion näkökulmasta arveluttavat poliittiset oikeudenkäynnit.

Tutkimukseni on luonteeltaan poikkeuksellisen vahvasti tieteidenvälinen: se on ennen kaikkea vertailevaa kontekstuaalista oikeushistoriaa, mutta siinä on vahvoja aineksia myös muilta historiantutkimuksen aloilta, historiallisesta sosiologiasta, politologiasta ja jopa historianfilosofiasta.

Laajaan empiiriseen aineistoon ja kattavasti englannin- ja espanjankieliseen tutkimuskirjallisuuteen perustuva tutkimus on ainutlaatuinen maailmanlaajuisestikin. Kyse on ensimmäisestä systemaattisesti ja syvästi luotaavasta vertailusta maiden sisällissotien välillä, jossa tarkastelun kohteena on väkivallan ilmiöiden ohella laajasti oikeudellisten ja hallinnollisten puhdistusten toteuttaminen ja ajalle tyypillinen ja eri osapuolten viljelemä poliittinen retoriikka.

Sisällissotien luonnetta ja vaikutuksia ei voi ymmärtää irrallaan sotien historiallisesta taustasta ja aikansa poliittisesta arkkitehtuurista Euroopassa. Tutkimuksessa käydään läpi myös muiden ajanjaksolle (1914-1949) sijoittuvien vapaus- ja sisällissotien (Viro, Latvia, Irlanti, Unkari, Kreikka) kokemuksia ja osoitetaan, että konflikteissa on suuria eroja erityisesti poliittisen väkivallan määrässä ja luonteessa. Juuri näiden erojen ja yhtäläisyyksien syiden paljastaminen on tutkimuksen keskiössä.

Espanja Suomi vertailun yllättävimpiä tuloksia on paralleelien ilmiöiden suuri määrä. Se yllätti tutkijan ja se varmasti yllättää myös lukijan. Yhtäläisten piirteiden osuus on sitä suurempi, mitä suuremman luokan ilmiöistä ja tärkeämmistä asioista on kysymys. Juuri näissä ilmiöissä, kuten vastustajiin kohdistuvassa poliittisessa ja oikeudellisessa repressiossa on yhtäläisyyksiä, vaikka käytetyt käsitteet ja retoriikka sekä toimielinten nimet ovat erilaisia. Seuraavassa nostan esille eräitä tärkeimmistä yhtäläisyyksistä ja eroista maiden sisällissotien välillä.

Jopa sotien taustasyistä löytyy parellelisuuksia, olipa kyse pitkän tai lyhyen aikavälin tekijöistä. Suomi ja Espanja olivat omalla tavallaan Euroopan periferiaa. pitkään hyvin maatalousvaltaisia maita (poikkeuksena Katolonia ja Baskimaa), joissa modernisaation prosessit käynnistyivät myöhään. Maakysymys, maata omistamattoman väestön turvaton asema ja suorastaan absoluuttinen köyhyys olisivat vaikeimpia yhteiskunnallisia ongelmia. Jyrkkä eriarvoisuus leimasi molempia maita. Se nosti radikalisoituvia vaatimuksia demokratisoida poliittista järjestelmää.

Lyhyelläkin aikajänteellä Espanjan ja Suomen sotaa edeltävistä kokemuksista löytyy paralleelisuuksia. Suomessa vuoden 1906 eduskuntaudistus, joka tuli mahdolliseksi Venäjän tilapäisen heikkouden

vuoksi, muutti vanhakantaisen säätyedustuslaitoksen moderniksi parlamentiksi, jonka edustajat valittiin yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella. Myös naiset saivat äänioikeuden – sama toteutui Espanjassa vuonna 1931.

Uudistus ei kuitenkaan tuottanut toivottuja tuloksia, kun Venäjän sortotoimet alkoivat uudellaan vuonna 1908. Työväestön vaatimat reformit kariutuivat kerta toisensa jälkeen, vaikka vasemmisto sai vuoden 1916 vaaleissa historiallisen enemmistön eduskuntaan.

Ensimmäinen maailmasota kuitenkin johti tsaarin vallan kukistumiseen maaliskuussa 1917. Suomeen, jolla ei ollut omaa armeijaa eikä poliisivoimia, syntyi samalla valtatyhjiö (power vacuum), joka muuttui nopeasti kaksoisvallan (dual power) tilanteeksi, jossa työväestö ja porvaristo alkoivat perustaa omia turvallisuuskaartejaan.

Kun bolševikit ottivat lokakuussa vallan, antoi porvarillinen hallitus itsenäisyysjulistuksen, joka eduskunta hyväksyi 6.12.1917. Sodan siemenet oli kuitenkin kylvetty aikaisemmin eikä yhteiskunnan uudistaminen parlamentaarista tietä onnistunut. Retoriikka jyrkkeni ja sisällissodan mahdollisuus nousi esille julkisissa puheenvuoroissa.

Espanjassa Primo de Riveran diktatuurin kukistuminen ja kuningasvallan kaataminen vei maan turbulenttiin tasavallan kauteen (1931-1936). Espanja sai uuden perustuslain jo vuonna 1931. Se merkitsi vasemmiston kannattajien lupauksia uudistuksista. Tasavallan aikaa leimasivat erityisesti vasemmiston puolueiden kannattajien valtavat odotuksen yhteiskunnallista reformeista. Niissä tultiin pettymään raskaasti, joka kovensi osaltaan vasemmiston puolueiden retoriikkaa.

Oikeistossa (erityisesti Espanjan perinteisen eliitin piirissä) taas pelot entisten valta-asemien murenemisesta vahvistuivat. Pelkoja ruokki puheiden ja vaatimusten ohella eskaloitunut poliittinen väkivalta, joka huipentui Asturiasin kapinaan lokakuussa 1934. Sen raaka kukistaminen oli eräänlainen Francon kisällinäyte tulevia tapahtua ajatelleen. Tilanne kärjistyi entisestään kansanrintaman helmikuussa 1936 saavuttaman vaalivoiton jälkeen. Sodan mahdollisuus oli aistittavissa vuoden 1936 keväällä, eikä se syttynyt yllättäen. Sodan tulevat osapuolet olivat jopa jo ennen sodan syttymistä hakeneet tukea ulkomailta.

Vertailun näkökulmasta on syytä alleviivata, että sodan syttymisen taustalla ollut poliittinen asetelma oli täysin erilainen: työväestön punakapina Suomessa, eliitin sotilaskapina Espanjassa. Molemmissa tapauksissa kapinan kohteena oli kiistatta laillinen ja myös legitiimi hallitus.

Sota jakoi molemmat maat nopeasti kahteen leiriin hyvin pitkälle luokkarajoja mukailleen. Puolueettomuudelle ei ollut sijaa. Suomessa kyse oli maaseudun laajan ja kaupunkien vielä suhteellisen vähäisen työväestön kapinasta porvarillista hallitusta vastaan, jota yhteiskunnalliset reformit eivät työväestön mielestä riittävästi kiinnostaneet. Espanjassa kyse oli viime kädessä maan traditionaalisen eliitin (suurmaanomistajat, teollisuuden harjoittajat, kirkko ja armeija instituutioina) halusta puolustaa perinteisiä etuoikeuksiaan demokratiaa ja sitä radikaalimpia vallankumouksellisia vaatimuksia vastaan. Kapinallisen lähtivät taisteluun perinteisten espanjalaisten arvojen nimissä ja hakivat kapinalle oikeutusta kaaoksen ja anarkian uhasta. Taustalla oli eurooppalaiselle äärioikeistolle tyyppillisiä (vainoharhaisia) ajatuksia juutalaisten, vapaamuurarien, kommunistien ja liberaalien yhteisestä salaliitosta.

Molemmissa maissa sisällissodan tutkimukseen suurin ja edelleen eniten tunteita herättävä kiistakysymys liittyen sotien tuottamaan uhrien määrään, joka Suomessa nousi lähes 1.5 prosenttiin ja Espanjassa noin kahteen prosenttiin tuon aikaisesta väestöstä. Erittäin kuuma kiistanaihe on ollut poliittinen väkivalta, sen määrä, luonne ja jakautuminen osapuolten tilille. Kyse oli siis vastustajien kohtelusta taistelukentän ulkopuolella sodan aikana ja sen jälkeen. Vastauksilla on myös pitkä kulttuurinen ja historiallinen jatkumo,

koska nykyajan poliittiset puolueet kantavat suoraan tai välillisesti edeltäjiensä toiminnan aiheuttamaa painolastia.

Tältä alueelta paljastui lukuisia kiinnostavia yhtäläisyyksiä. Molemmissa maissa voittajien harjoittama poliittinen väkivalta ja muu repressio olivat luonteeltaan systemaattisempia kuin niiden vastustajien toimet, joissa oli enemmän spontaanisuutta ja tilannesidonnaisuutta. Voittajien retoriikassa käytettiin alusta alkaen hyväksi ankarien toimien uhkaa pelotteena väestön kuuliaisuuden aikaansaamiseksi.

Molemmat sisällissodat antavat erittäin tärkeää tietoa siitä, että sotaa edeltäneen ajan yhteiskunnalliset ristiriidat ja yhteenotot eri puolilla maata korreloivat positiivisesti ankarien repressiotoimien kanssa. Toisin sanoen yhteiskunnan sosiaalisen rakenteen aiheuttamat ongelmat heijastuivat sodan aikaisiin ja jälkeisiin repressiotoimiin. Tältä osin tukea saadaan myös esimerkiksi Kreikan sisällissodan kokemuksista toisen maailmansodan jälkeen.

Voittajat tekivät molemmissa maissa saman, monessa mielessä kohtalokkaaksi osoittautuneen periaatteellisen linjanvedon sodan jälkeen. He pitivät ehdottoman välttämättömänä kaikkien vastustajien syyllisyyden tutkimista – ei siis vain johtajien rankaisemista. Tämä linjanveto olikin mahdollista tilanteessa, jossa vastapuoli oli antautunut ja täysin kukistettu. Ratkaisu johti massaprosesseihin, joissa menettely oli summaarista ja välillisesti myös vankileirikuolemiin. Tällä politiikalla luotiin perustaa myös kansan jyrkälle kahtiajaolle, joka leimasi erityisesti francolaisen valtion politiikkaa.

Merkittäviin tutkimusvahvaintoihin kuuluu se, että sodan aikainen ja jälkeinen repressio saivat poliittisen puhdistuksen luonteen. Ankarimmin se kohdistui vastapuolen aktivisteihin, poliittisen ja ammattiyhdistykseen toimijoihin ja niiden joita pidettiin sodan taustalla olleen ”väärän” ideologian lietsojina. Oikeudenkäyntien tutkimus laajoilla aineistolla osoittaa, kuinka repression ankaruus korreloi syytettynä olevan yhteiskunnallisen aktiivisuuden kanssa. Poliittinen tai muu aktiivisuus kovensi rankaisutoimia. Oikeusvaltiollinen tekurikosoikeus korvautui tekijärikosoikeudella, jossa rangaistuksen kovuus liittyi syytetyn yhteiskuntavaarallisuuden arviointiin. Tuomioilla toteutettiin poliittista puhdistusta ja annettiin varoitus tulevaisuuden varalle.

Espanjassa repressio oli laajaulotteisempaa ja jatkuin pidempään kuin Suomessa. Tähänjohon vaikutti kansainvälisepoliittinen tilanne. Francolla ei ollut tarvetta, eikä halua, muuttaa kurssia lievempään suuntaan vuonna 1939. Kuitenkin maailmansodan lopputuloksen käytyä ilmeiseksi Stalingradin taistelun jälkeen (keväällä 1943), ryhtyi Franco kirkastamaan rakentamansa uuden valtion ulkoista kuvaa. Voittajille oli näytettävä lempeämpiä kasvoja. Kuolemanrangaistusten käyttö alkoi vähentyä.

Oikeudellisen ja muun repression toteuttajina toimivat Espanjassa sotilas- ja erityistuomioistuimet, jotka sovelsivat sotaväen rikoslakia ja mm. 9.2.1939 säädettyä lakia ”poliittisista velvollisuuksista”, joka oli luonteeltaan taannehtiva ja kriminalisoi kaikenlaisen toiminnan tasavallan hyväksi. Näiden tuomioistuinten toiminta voidaan suurelta osin nähdä jatkumona sodan aikaisesta repressiosta, joskin tiettyä prosessien juridisoitumista ja byrokratisoitumista tapahtui. Sotatila pidettiin voimassa vuoteen 1948 saakka,

Suomessa jälkirepression toteuttamisen keskeisiä instrumentteja olivat valtiorikosoikeudet, jotka perustettiin sodan jälkeen ns. tynkäeduskunnan (rump parlament) päätösten nojalla. Ne käsittelivät yli 75.000 juttua. Prosessit valtiorikosoikeuksissa merkitsivät laillisuuden haaksirikkoa. Ne sovelsivat Suomen rikoslakia (1889) tarkoitushakuisesti ja niiden toimintaa leimasi antilegalismi. On kuitenkin huomattava, että prosessien juridisoituminen merkitsi suoraviivaisen poliittisen väkivallan loppua. Tyypillisiä seuraamuksia olivat vapausrangaistukset.

Kirjani nimessä viitataan Ciceron lausumaan *Inter Armas Enim Silent Leges*. Tutkimukseni osoittaa, että lausumaa voidaan modifioida siihen suuntaan, että oikeudellisilla keinoilla on aina merkitystä, jos niitä

käytetään. Edes kriisien aikana ei oikeutta täysin unohdeta. Jopa suoraviivaisimmalle vallankäytölle pyritään hakemaan tiettyä legitimaatiota. Siellä missä oikeudellisia keinoja kyetään käyttämään, vähenee alaston poliittinen väkivalta.

Suurimpia eroja Suomen ja Espanjan kokemuksissa oli siirtymässä demokratiaan. Kumpaakaan prosessia ei voi ymmärtää liittämättä sitä kansallisten kehityskulkujen ohella kansainvälisen toimintaympäristön muutoksiin.

Suomessa muutos tapahtui hämmäntävän nopeasti. Syyt liittyivät tärkeällä tavalla ensimmäisen maailmansodan lopputulokseen. Saksan häviön sinetöityminen marraskuussa 1917 merkitsi päätepistettä oikeiston toiveille pystyttää monarkia Suomeen. Suomen oli myös hankittava tunnustus johtavilta länsivalloilta itsenäisyydelleen. Sen vuoksi syntyi paineita sovinnollisempaan politiikkaan hävinneitä kohtaan.

Demokraattiset vaalit järjestettiin jo maaliskuussa 1919 ja niihin saattoivat osallistua myös sisällissodan hävinneet. Suomen sosialidemokraattinen puolue – siis sodan hävinneet punaiset - sai 40 % kansanedustajan paikoista. Puolue oli valinnut parlamentaarisen tien. Ääniosuus oli suuri määrä ottaen huomioon, että sodan päätyttyä maanpakoon Venäjälle oli lähtenyt yli 30.000 punaista, jotka syksyllä 1918 perustivat Suomen kommunistisen puolueen. Lisäksi valtiorikosoikeuksissa tuomitut olivat vailla äänioikeutta.

Muutokset johtivat heinäkuussa 1919 parlamentarismien periaatteelle rakentuneen hallitusmuodon säätämiseen ja maan ensimmäinen presidentti K.J. Ståhlberg lähti luotsaamaan Suomena oikeusvaltion tielle korostaen jatkuvasti laillisuuden ja yhteiskunnallisen vakauden, mutta myös yhteiskunnallista integraatiota lisäävien uudistusten merkitystä. On syytä alleviivata, että pian sisällissodan jälkeen Suomessa tehtiin mittava maareformi, jonka ansiosta maakysymys ratkaistiin. Sodan hävinneet pääsivät ensi kerran hallitukseen vuonna 1926-.

Espanjassa uusi valtio kaatui vasta 36 vuotta sodan päättymisen jälkeen (1975). Vuosikymmenet nopean talouskasvun siivittämänä ja tiedonvälityksen laajennettua olivat 1970-luvulle tullessa nakertaneet francolaisen valtion legitimitetin minimiinsä. Poliittista väkivaltaa vastaan taisteltiin vielä 1970-luvun alussa kuolemanrangaistuksia käyttämällä. Terrorismi ei tosin loppunut järjestelmän vaihdokseen, vaan jatkui vielä vuosikymmeniä.

Vaikka muutoksen välttämättömyydestä vallitsi Espanjassa 1970-luvulla laaja konsensus, ei se ollut helppo. Kansainvälisesti vertaillen Espanjan demokratia-transitio oli harvinainen menestystarina. Itse asiassa vanhan järjestelmän toimivat laativat askelmerkit tai tiekartan demokratian toteuttamiselle. Vaikka jännitteitä ja epäluuloja eri tahojen todellisista aikeista ja lojaliteetista oli paljon, onnistui muutoksen toteuttaminen ja integraatio Euroopan yhteisöön tuki sitä.

Vapaat vaalit ja vuoden 1978 perustuslaki olivat merkkipaaluja tässä kehityksessä. Tosin demokratian kestävyttä ja rajoja koeteltiin nopeasti (vallankaappausyritys 1981) ja monet maan kansalaisten kahtiajakoon liittyvien ongelmien vaikutukset ovat myös osa tämän päivän keskustelua. Esimerkiksi muutokseen liittyneet armahdukset ja vaikenemisen kulttuuri vaikuttavat edelleen Espanjan poliittisessa kulttuurissa.

*

Teemat, joita tutkimuksessa käsitellään, ovat polttavan ajankohtaisia tämän päivän Euroopassa ja maailmassa. Harmonisen yhteiskunnallisen kehityksen ja kansallisen identiteetin näkökulmasta on tärkeää

tietää ja muistaa, mitä menneisyydessä on tapahtunut ja pitää sitä esillä. Näin on erityisesti silloin, kun kyse on traagisista ilmiöistä. Voimme myös koettaa oppia historiasta.

Useat oman tutkimukseni kautta esille nousevat säännönmukaisuudet avaavat mahdollisuuksia eritellä oman aikamme konflikteja. Tämän päivän maailmasta – myös Euroopasta – löytää pelottavaa puhetta ja myös dramaattisia demokratian ja oikeusvaltion vastaisia toimia.

Tutkimukseni myös paljastaa, kuinka kiinteästi yhteiskunnan demokraattisuuden aste on sidoksissa tutkimuksen historiografiaan ja myös jopa taiteen representaatioihin, jotka usein edeltävät tutkimusta. Korkealuokkainen akateeminen tutkimus on mahdollista ainoastaan riittävän demokraattisissa oloissa.

Toinen asia on se, että erityisesti Espanjan sisällissodasta kirjoitettiin suurenmoisia teoksia (kärkiniminä Hugh Thomas ja Raymond Carr) maan rajojen ulkopuolelle Francon valtakaudella. Espanjan yliopistoissa alkoi intensiivinen tutkimus sisällissodan ilmiöistä vasta demokratiatransition jälkeen.

Suomessakin vaativat mitat täyttävä sisällissotatutkimus alkoi vasta 1950- ja 1960-luvuilla, kun toisen maailmansodan lopputulos laajensi demokratiaa suomalaisessa yhteiskunnassa, kaikki poliittiset voimat saivat täydet toimintamahdollisuudet. Vapaa akateeminen tutkimus voi kukoistaa vain (riittävän) demokraattisissa oloissa.

Tutkimuksen tietopohjaa ja sen antamaa ymmärrystä voitaisiin myös käyttää yhteiskunnallista konfliktien sovittelussa, kuten moniin maihin levinnyt Historian Without Borders järjestö on korostanut. Tutkijat pystyvät löytämään konsensuksen tai ainakin yhteisymmärryksen erilaisten tulkintojen vahvuuksista ja heikkouksista helpommin kuin poliitikot. Näin tutkimuksella voi olla tulevaisuudessa paljon nykyistä enemmän tarjottavanaan maailman suurten konfliktien selvittelyissä ja jälkipuinneissa.

Jukka Kekkonen

Oikeushistorian ja roomalaisen oikeuden professori

Oikeustieteellisen tiedekunnan dekaani 2004-2009, Helsingin yliopiston hallituksen jäsen 2010-2013 ja 2016-

Helsingin yliopisto